

Korta meddelanden

Tillväxten 100 år

Ser man ud over Europa er der meget få lande, der i løbet af det sidste hundrede år har gennemlevet en nogenlunde uforstyrret udvikling uden territoriale ændringer, fjendtlige besættelser eller andre voldsomme samfundsforandringer, der har rystet institutioner og sædvaner.

Af de store nordiske lande er det kun Sverige, der kan falde ind i en sådan kategori. Desuden enkelte vest- og centraleuropæiske lande som Storbritannien og Schweiz. Det er alt.

Vender vi os til det emne, som specielt interesserer *Fornvännens* læsere, nemlig arkæologi, historie og antikvariske opgaver, så må vi konstatere, at af nævnte lande er Sverige det eneste som har en central antikvarisk administration, idet Schweiz er et forbundsland bestående af et antal kantoner og Storbritannien eller De forenede kongeriger har i hvert kongerige egen antikvarisk lovgivning. I hvert fald indenfor det største af rigerne, England, mangler en gammel, tilbundsående arkæologisk/antikvarisk inventarisering.

I antikvarisk sammenhæng indtager Sverige derfor i europæisk sammenhæng en absolut enestående position med hensyn til antikvarisk administration. Yderligere har de historiske omstændigheder gjort, at administrationens område principielt dækker det samme landområde siden 1809. At man på visse områder, bl. a. numismatikken, kan følge administrationen tilbage til 1600-tallets begyndelse er et forhold, der har uvurderlig betydning for materialets overlevering og overlevelse.

Yderligere har Sverige en anden speciel tradition, der byder på en høj grad af offentlighed i forvaltningen. Det er formentlig af disse grunde – og for i almindelighed at vække almenhedens interesse – at man i 1891 begyndte på tryk at publicere Statens Historiska Museums incl. Kungliga Myntkabinettets *Tillväxt* i *Månadsbladet*.

Siden har man fortsat med at trykke sam-

mendrag af museumsinventaret, år efter år under skiftende former. I det sidste mere end halve hundrede år – siden 1937 – i form af en selvstændig publikation kaldet *Tillväxten*. (Statens historiska museum, Kungl. Myntkabinettet. ISSN 0282-8960.) Her kan Gud og hvermand på tryk læse om hvad der er kommet ind i de centrale samlinger i Sverige, og hvad man følgelig kan bede om at få lejlighed til at bese eller studere. Om ikke andet kan man overbevise sig om, at Statens Historiska Museum/Kungl. Myntkabinettet ikke hører til de museer, der, hvad erhvervelser angår, sover tornerosesøvn, men at det opfylder en af betingelserne for et levende museum: dets samlinger er i bestandig vækst.

En sådan løbende publicering af et nationalt, landsdækkende arkæologisk/numismatisk museums katalog eller inventar er ikke noget normalt, set i international sammenhæng. Alle museer i et hvilket som helst europæisk land har utvivlsomt inventarer, de er selve rygraden i et museums arbejde, men hvor mange sørger for at publicere dem systematisk? Næppe mere end nogle få.

Også i Norge publicerer man »Tilvekster«, men som navnet allerede siger, er der et flertal af tilvækster. Der er nemlig én for hvert af de arkæologisk/antikvariske områder, som landet er delt op i, altså: Bergen, Oslo, Stavanger, Tromsø, Trondheim. Man kan altså ikke sige, at der er én tilvækst, som dækker hele landet. (Jfr. den bibliografiske oversigt hos Liv Bakkan, *Norsk arkeologisk bibliografi 1957–1975, Universitetets Oldsaksamlings Årbok 1977–1978*, Oslo 1979, s. 15–17.)

Derimod kender jeg overhovedet ikke noget andet nationalt landsdækkende museum, der har en sådan åben tradition som Statens Historiska Museer/Kungliga Myntkabinettet, og for mig står denne tradition som noget af det bedste – indenfor mit fag – i svensk stræben efter offentlighed i forvaltningen.

Forgængeren til det danske Nationalmuse-

um, Oldsagskommissionen, udarbejdede ved en beundringsværdig indsats af dens berømteste sekretær, C. J. Thomsen, et inventar i de første tiår efter Napoleonskrigene, og det blev offentliggjort. (B. Thorlacius, F. Magnussen og C. J. Thomsen, Fortegnelse over de Oldsager som ved Gave eller Køb er komne til Museet 1816–1827, *Antiquariske Annaler*, 3–4, 1820–27, s. 352–410; s. 159–266, s. 400–618.) Men derefter ophørte man, og det er kun takket være en kraftanstrengelse i forbindelse med en ny museumslov, at man siden 1985 offentliggør systematiske fortegnelser over indkommet danefæ. (Dette sker i *Arkæologiske undersøgelser i Danmark* 1985 ff., udg. af Arkæologisk Nævn.)

Af naturlige grunde kender jeg blandt Nationalmuseets gamle afdelinger bedst Den kgl. Mønt- og Medaillesamling. Da jeg for nogle år siden undersøgte, hvorledes det egentlig forholdt sig med en så grundlæggende ting som årsberetninger, herunder regelmæssige redegørelser for nyerehvervelser, konstaterede jeg, at man ganske vist havde mere eller mindre summariske meddelelser om *gaver* i »Berlingske Tidende« fra 1835 til 1889, ligesom man – i lighed med andre dele af det senere Nationalmuseum – havde udarbejdet en række beretninger til »Antiquarisk Tidsskrift« i årene 1843–50, men at man i øvrigt skal helt frem til 1923 før en egentlig moderne årsberetning udarbejdes. (Den kongelige Mønt- og Medaillesamlings årsberetninger 1835–1980, *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1982, s. 51–52.)

Det er mit indtryk, at Den kgl. Mønt- og Medaillesamling i denne henseende var en foregangsinstitution, de andre gamle afdelinger på Nationalmuseet (1. og 2. afdeling, Danmarks Oldtid henholdsvis Danmarks Middelalder og Renæssance) er i den henseende først kommet med i 1970'erne og 1980'erne. (Dels med den mere administrativt prægede *Nationalmuseets årsberetning* [fra 1975] dels med de ovenfor nævnte bidrag om årets danefæ i *Arkæologiske undersøgelser i Danmark*, jfr. ovenfor.) Dog bør en større oversigt nævnes, som i 1908 blev publiceret på initiativ af W. Møllerup, og som gav en all-round skildring af 2. afdelings virke og samlingernes tilvækst i pe-

rioden 1892–1908. (W. Møllerup, *Nationalmuseets II. Afdeling. Redegørelse for dens Virksomhed siden 1892*, Kbhvn. 1908, xxxviii + 184 sider.)

Mens Danmark på så mange måder i antikvarisk henseende kan sammenlignes med Sverige, er der en væsentlig forskel. Det danske territorium har ikke været det samme i moderne tid. Et så vigtigt område som Sønderjylland har i to menneskealdre – fra 1864 til 1920 – været udenfor dansk antikvarisk administration, og det er følgelig svært at foretage sammenhængende studier over fundforhold og fundforekomster uden at tage hensyn til denne på så mange måder skæbnesvangre kendsgerning.

Vender vi os nu til sagens hovedemne, *Tillväxten*, så har man tydeligvis på centralt hold været opmærksom på, at der er tale om en enestående kildegruppe, som på grund af mange nulevendes svigtende evner til at læse gammel skrift risikerede at forblive uudnyttet. De første tre hundrede år, ind til 1893, er derfor blevet udskrevet som et maskinskrevet manuskript, og dette blev i 1985 publiceret i mikrofiche-udgave. På denne måde har man det totale inventar tilgængeligt i summarisk form, hvad der er en betydelig fordel. De forskere på SHM, som kan læse gammel skrift kan nu til en vis grad undgå at benytte – dermed også at slide på – de originale aktstykker, og de forskere for hvem ældre tiders håndskrift er lukket land, har nu fået åbnet en hidtil utilgængelig kildegruppe. Endelig har forskere andetsteds, i de svenske provinser eller i udlandet, nu mulighed for selv at benytte denne kildegruppe, og de kan også vejlede og besvare forespørgsler indenfor emnet.

En forespørgsel fra en interesseret svensk person kom for nogle måneder siden til Den kgl. Mønt- og Medaillesamling i København. Takket være mikrofiche-udgaven af *Tillväxten* kunne nogle oplysninger forenes, og i løbet af en kortvarig brevveksling blev en smuk keramisk krukke fra 1600-tallet sat i relation til et møntfund fra midten af 1800-tallet. De to oprindelig sammenhængende fundgenstande, som p. g. a. forskellige omstændigheder i mere end et århundrede havde været adskilt, kan nu igen opfattes som en helhed. Dette resultat var kun muligt i København takket være mikroficheerne!

I de senere år har man kunnet mærke, at

publikationstakten for *Tillväxten* ikke var så hurtig som ønskelig, og der opstod efterhånden et betydeligt efterslæb, uanset man – ind imellem – søgte fornyelse i form af små artikler eller anden aktualisering.

Der har været en særlig tradition blandt de nordiske møntkabinetter, som siden midten af 1930'erne har udgivet separate fundberetninger i *Nordisk Numismatisk Årsskrift*. Kungliga Myntkabinettets årsberetninger er på en vis måde at opfatte som supplementer til *Tillväxten*. (Årsberetningerne fra Kungliga Myntkabinettet har i *Årsskriftet* for så vidt været mere omfattende end i *Tillväxten*, idet man førstnævnte sted også har medtaget de fund, som efter fundfordeling er tilgæet andre museer.)

En overgang publicerede Kungl. Myntkabinettet sin egen årsberetning, *Numismatica Stockholmiensia*, men denne synes foreløbig at være blevet en éngangsforeteelse. (*Numismatica Stockholmiensia* 1975–1976, Stockholm 1978, 62 s. Ligesom nogle af de foregående hæfter af *Tillväxten* indeholdt også *Numism. Stockh.* kortere artikler, dog på engelsk, formentlig med henblik på et internationalt publikum.)

Man kan tænke sig, at de museumsansvarlige efterhånden kan have været fristet til at se, hvilke muligheder ny teknik (EDB m. v.) kunde bringe, idet man samtidig ikke må glemme det bifald, som »nye initiativer«, også indenfor museumsverdenen, næsten automatisk medfører i vore dages vestlige samfund.

På denne baggrund må man lykønske de tapre, der i stedet for udelukkende at satse på nye tiltag, har holdt fast ved det prøvede, *Tillväxten*. I løbet af nogle få efterårs- og vintermåneder 1990 kom der tre dobbeltårgange af *Tillväxten*, dækkende 1976–77, 1978–79 og 1980–81.

Udstyret er beskedent – ingen illustrationer – opstillingen, efter inventarnumre, ret summarisk, og hæfterne er hver for sig mellem 50 og 100 sider.

De, der råber på ny initiativer, vil sikkert rynke på næsen og spørge, hvor mange, der bliver solgt i Museumsbutikken? Næppe særlig mange. Men her er det ikke antallet solgte eksemplarer, der tæller, det er antal *distribuerede* eksemplarer.

Her kommer nemlig en anden vigtig faktor ind i billedet, det er Vitterhetsakademiens bibliotek og dens bytteforbindelser. Det er en institution, som med rund hånd sørger for at placere svensk antikvarisk og historisk viden på tilsvarende institutioner rundt i verden – til gengæld modtager og opbevarer biblioteket den viden, som i bytte bliver stillet til rådighed for svensk forskning.

Det net af bytteforbindelser, som biblioteket opretholder, gør at svensk antikvarisk viden f. eks. er tilgængelig i store dele af Østeuropa, hvor højt avancerede, EDB-baserede systemer ellers ikke uden videre kan vinde indpas, bl. a. på grund af manglende faciliteter og manglende økonomisk evne. Men de tre små bind går ind på boghylderne og er frit tilgængelige nu – og i al fremtid.

Trykkeprisen for en dobbeltårgang, som de tre nævnte, er oplyst at være på mindre end 25 000 svenske kroner – egentlig en beskedent pris for at tilgængeliggøre en så basal viden, som der her er tale om.

Formålet med denne lille opsats er at gøre opmærksom på, at Statens Historiska Museum/Kungl. Myntkabinettet med *Tillväxten* har et i europæisk skala helt unikt arbejdsredskab. Jeg beder til, at man værner om det, skaffer de meget beskedne midler der er nødvendige til dets fortsatte publicering, og således ad denne vej befæster Sveriges enestående placering i international arkæologisk og antikvarisk forskning.

Man er i skrivende stund på vej mod et hundredeårsjubelæum for *Tillväxten*, en lille publikation, hvor Sverige har vist sig som et foregangsland indenfor den systematiske tilgængeliggørelse af et par centralmuseers genstandsamlinger. På vegne af brugerne håber jeg, at *Tillväxten* kommer godt igennem sin runde fødselsdag og kan starte sit næste sekel med nye kræfter, der vidner om, at *Tillväxten* er en del af det samlede antikvariske billede i nutidens Sverige.

Jørgen Steen Jensen

Den kongelige Mønt- og Medaillesamling
Nationalmuseet
Frederiksholms Kanal 12
DK-1220 København K, Danmark